

Státní filharmonie Brno

1997-1998

3. abonentní koncert

KOMORNÍHO CYKLU

Koncertní mistr a jeho hosté

PROKOFJEV Sonáta pro dvoje housle
DVOŘÁK Smyčcový tercet C-dur
RAVEL Smyčcový kvartet

hrají

PAVEL WALLINGER - housle

VĚRA HEJLOVÁ - housle

KAREL PLOCEK - viola

WALLINGEROVO KVARTETO

Besední dům v úterý 6. ledna 1998 v 19.30

Vstupenky v předprodeji SFB Komenského nám. 8 Po-Pá od 13 do 17 hodin
a večer u pokladny

Sponzor:

ČESKÉ
HUDEBNÍ NÁSTROJE

1997 - 1998

*Státní
filharmonie
Brno*

BESEDNÍ DŮM 6. ledna 1998

3. abonentní koncert
Komorního cyklu

Koncertní mistr a jeho hosté

SERGEJ SERGEJEVIČ PROKOFJEV

Sonáta pro dvoje housle

Andante cantabile

Allegro

Comodo (quasi allegretto)

Allegro con brio

ANTONÍN DVOŘÁK

Tercet C-dur op. 74

pro dvoje housle a violu

INTRODUKCE Allegro ma non troppo

Larghetto

Vivace - Poco meno mosso

TÉMA S VARIACEMI Poco adagio

* * *

MAURICE RAVEL

Smyčcový kvartet F-dur

Allegro moderato. Velmi sladce

Dost rychle. Velmi rytmicky - Pomalu

Velmi pomalu

Živě a hbitě

hrají

PAVEL WALLINGER a
VĚRA HEJLOVÁ - housle

BRNĚNSKÉ SMYČCOVÉ TRIO

PAVEL WALLINGER a **JAN VAŠTA** - housle

KAREL PLOCEK - viola

WALLIGEROVO KVARTETO

PAVEL WALLINGER a **JAN VAŠTA** - housle

MIROSLAV KOLÁŘ - viola

JAN ŠKRDLÍK - violoncello

Program koncertu sleduje dvojí ideu. Jeho technicko-kompoziční idea spočívá v demonstraci různého počtu smyčcových nástrojů jako variabilní možnosti komorní hry. Ke dvěma houslím prvního čísla programu se v druhém čísle jako třetí nástroj připojuje viola, k této trojici smyčců v třetím čísle violoncello, čímž tak vznikne standardní soubor smyčcového kvarteta. Slohově-kompoziční idea programu tkví v realizaci klasického formálního principu v díle skladatelských osobností, které představují v rámci svých škol vrcholné zjevy.

*

V ruské moderní hudbě první poloviny 20. století je takovýmto zjevem **Sergej Prokofjev** (1891-1953), který svou první symfonií otevřel cestu neoklasicismu už v roce 1917, o několik let dřív než jeho hudební poetiku přijal Igor Stravinskij a skladatelé pařížské Šestky. Prokofjev se ve své autobiografii přiznává k tomu, že návrat ke klasikům určoval již od mladých studijních let jednu z linií jeho hudebního stylu a vývoje. Skladatel ve své autobiografii hovoří kromě toho i o novátorské linii hudební tvorby a míní tím expresionistické harmonické a zvukové výboje, jimž se naučil na A. Schönbergovi a A. Skrjabinovi. Obojí, klasicistní i novátorský princip, tvoří v Prokofjevově díle hlavní osu vývoje.

V posledních letech Prokofjevova putování po cizích zemích pronikají do skladatelova hudebního vědomí pocity národní sounáležitosti. Svému francouzskému příteli Serge Moreuxovi se roku 1933 svěří, že se musí vrátit domů, aby mohl ve svém sluchu vnímat ruskou řeč, ruskou píseň a vůbec hovořit s ruskými lidmi, se svými hudebními přáteli. V tomto okamžiku Prokofjev ještě netušil, jakým šikánám bude jako svobodně myslící umělec v sovětském Rusku vystaven.

Svou *Sonátu pro dvoje housle C-dur* složil na podzim roku 1932, v podivuhodném údobí, jež jeho návratu bezprostředně předcházelo a o němž moc nemluvil ani sám, natož jeho oficiální komentátoři. O *sonátě* se tedy nezmiňoval

jako o svém stěžejním díle a sám se jaksi dodatečně podíval jejím nezvyklému obsazení, běžnému spíš v instruktivní literatuře. Prokofjevova *Sonáta pro dvoje housle* není ovšem instruktivní skladba. Technicko-kompozičně se dokonce vymyká vžitým normám komorního stylu. V obou allegrových větách se harmonickou agresivitou a vícehlasými (až osmihlasými!) sledy blíží „symfonickému“ zvuku. Svůj podíl na tomto rysu kompozice má i samostatné vedení hlasů, z nichž žádný nemůžeme označit za doprovodný. Hodnotu skladby zajišťuje především originální prokofjevovská rytmicko-melodická substance témat, jejich lyrismus s víceambitovými kroky. V závěrečném *Allegro* se objeví působivé parafráze na ruské lidové motivy. Skladba však nikde nesklouzne v banalitu.

Sonátu pro dvoje housle poprvé provedli členové moskevského Beethovenova kvarteta Dmitrij Cyganov a Vasilij Širinskij 27. listopadu 1932. Teprve po několika dnech zazněla na koncertu pařížského spolku Triton, pro který Prokofjev skladbu původně napsal.

*

Svůj *Tercet pro dvoje housle a violu* op. 74 složil **Antonín Dvořák** (1841-1904) za zcela zvláštních okolností původně pro svého souseda - amatérského houslistu, s nímž si chtěl podomácku zamuzicírovat jako někdejší violista operního orchestru Prozatímního divadla. Ukázalo se však, že Dvořák i při nejlepší vůli vyhovět složil dílo, jež bylo technicky nad síly hudbymilovného souseda. Faktura instrumentálních hlasů mnohdy dosahuje až tříhlasu (ve *scherzu*). V allegrových částech a živých tématech se míhají náročnější šestnáctinové běhy a figurace. Namnoze polyfonní vedení hlasů (hned ve vstupní Introdukci) a tonální harmonické proměny předpokládají vyspělé hudební cítění a představivost hráče.

Technické kompoziční vybavení a nevšední hudební krása však zajistily tercetu trvalé místo v repertoáru profesionálních komorních souborů. Zní v něm zralý mistrovský Dvořák klasicko-romantické stylové orientace.

Allegro ma non troppo rezignuje na sonátovou formu, je vlastním úvodem k dalším třem větám, z nichž *Larghetto* představuje skvost dvořákovské zpěvné lyriky. *Scherzo* už se zcela vzdává původních ohledů na amatérskou úroveň předpokládaných interpretů a vybavuje svůj furiantový temperament technickou brilancí ve všech třech hlasech. Stejně si počínají závěrečné *variance*: sled charakteristických harmonií z těžkomyslně recitovaného tématu se v živém průběhu věty ustavičně opakuje a spolu s ustavičně proměnlivým hudebním dějem z ní vytváří velkolepou, mohutným dechem nesenou *passacaglii*, jedno z nejkrásnějších finále v české komorní literatuře.

*

Smyčcový kvartet F-dur sedmadvaceti-letého Maurice Ravela (1875-1937) patří již dlouho k repertoárovým dílům každého profesionálního kvartetního souboru. Pařížská premiéra kvartetu (5. března 1904) však nevyzněla v jednoznačný prospěch skladatele. Mnozí dílo pro jeho moderní charakter odmítali. *Drahý učitel Gabriel Fauré*, jemuž je skladba věnována, ji posoudil se zdrženlivou vlídností. Jenom Claude Debussy Ravela varoval, že nemá ve své partitūře měnit ani notu.

Přísný kritik by se snad mohl i dnes pozastavit nad některými formálními zvláštnostmi, např. nad stavebnou nevyvážeností scherzového *tría*; Ravel však ve svém kvartetu na naplnění klasických formálních principů bezpodmínečně netrval. Měl na mysli cyklický typ sonátové formy Césara Francka, na jedné straně s její expresivní romantickou uvolněností, na druhé straně s jejím monotematismem, spočívajícím v návratu k určitým zvláště charakteristickým myšlenkám.

V provedení ideje cyklické sonátové formy však Ravel zašel za svého ideálního učitele Francka. K charakteristickým, převážně modálně laděným tématům (hned ono *velmi sladké* diatonické téma z první věty na tónech $a^1 g^1 a^1 e^1 d^1 a^1 f^1 c^2 e^2 d^2$ má celotónový charakter) přistupuje jako další charakteristický

prvek parametr rytmu (pětidobého ve finále) a parametr instrumentální barvy, využívající všech poloh, ténbrových a technických fines jednotlivých nástrojů a smyčcového kvartetního souboru jako celku. Srovnání s Debussyho impresionismem je nasnadě; nesrovnatelný s Debussyem je však Ravel v mnohem určitějším rytmickém cítění a v odlišném charakteru hudební invence, jež má své kořeny ve skladatelověrodném francouzském Baskicku.

Jiří Vysloužil

4. ab. koncert Velkého symf. cyklu „Hudba sladké Francie“ v Janáčkově divadle 8. a 9. ledna 1998 v 19.30: DEBUSSY *Moře*, MARTINŮ Dvojkonzert, JANÁČEK *Taras Bulba*; sólista JIŘÍ KOLLERT - klavír, dirigent ALDO CECCATO

3. reprezentační ples Státní filharmonie v Besedním domě v pátek 23. ledna 1998; od 19 hodin, slavnostní zahájení (orchestrem Státní filharmonie) v 19.30; k tanci hraje *Jazz archiv*; tombola, občerstvení v restauraci Besedního domu. Vstupenky ve filharmonickém předprodeji od 2. ledna 1998

4. ab. koncert Komorního cyklu v Besedním domě v úterý 3. února 1998 v 19.30: JANÁČEK *V mlhách*, SCHUBERT *Poutník*, SMETANA *Dvě polky*, Sny; hraje IGOR ARDAŠEV - klavír

Děkujeme sponzorů:

ČESKÉ
HUDEBNÍ NÁSTROJE